

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Een pionier in de marge

Bespreking van

Jaap Bos & Leendert Groenendijk (2007).
*The self-marginalization of Wilhelm
 Stekel — Freudian circles inside and out.*
 New York: Springer.
 ISBN 978 0 387 32699 3, 222 pp., \$ 79,95

GUY VERBRUGGEN

Wilhelm Stekel werd geboren in 1868 in Czernowitz, in de Roemeense provincie Bukovina, in een familie van Duitssprekende handelaars van orthodox joodse signatuur. Hij studeerde geneeskunde te Wenen en vestigde zich daar als huisarts. Zijn eerste artikelen verschenen in medische tijdschriften en kranten in de jaren 1890–1900.

Reeds rond 1905 begon hij een psychoanalytische praktijk, na zijn kennismaking met Freud in 1901 via diens *Traumdeutung* en een ultrakorte eigen therapie van acht sessies. Rond 1910 was hij een van de belangrijkste psychoanalytische auteurs na Freud, medestichter van de woensdagkring ten huize Freud, hoofdredacteur (met Adler) van het *Zentralblatt für Psychoanalyse* en een van de eersten om kortdurende psychotherapie in praktijk te brengen. Stekel was steeds in de eerste plaats een clinicus en hij heeft in zijn boeken honderden gevalstudies beschreven, maar ging daarbij vaak onorthodox, intuïtief en populariserend te werk.

In 1912 verliet hij de Weense Psychoanalytische Vereniging na een conflict met Freud, Tausk en Jung over het *Zentralblatt*. Toch bleef hij psychoanalytisch werken en schrijven, maar produceerde daarnaast ook muziek, theaterstukken en verhalen. In 1938 vluchtte hij voor de nazi's naar Londen, waar hij twee jaar later zelf zijn leven beëindigde.

Bos en Groenendijk belichten in *The self-marginalization of Wilhelm Stekel* deze

famous outsider vanuit verschillende perspectieven. Stekel benadrukt het doodgewone van masturbatie, in tegenstelling tot Freud, die schrijft over de gevaren ervan en over het verband met neurasthenie. Stekel laat het onderscheid «Aktual»- en «Psycho-neurosen» vallen en stelt dat alle neurosen uit een psychisch conflict voortkomen. Voor hem zijn droomsymbolen een directe toegang tot het onbewuste. Zijn droomanalyses stoppen dan ook wanneer de symbolische betekenis ontrafeld is. Voor Freud daarentegen is de interpretatie van droomsymbolen slechts de eerste stap in een soms lang en pijnlijk proces van zelfwording.

Ook Stekels visie op de psychoanalytische opleiding, zijn uitgesproken afkeer van lekenanalyse en autoanalyse, is niet freudi-aans te noemen. Over autoanalyse schrijft hij: «Het is even onmogelijk als schaak te spelen tegen zichzelf» (Stekel 2003).

Bos en Groenendijk laten zien dat Stekels marginalisatie zowel Stekel als Freud goed uitkwam: Stekel kon zich profileren als originele dissident, doodgezwegen en verdrongen slachtoffer. Freud vond in Stekel een duidelijke antithese, een stevige antipode om zich tegen af te zetten. Bos en Groenendijk noemen de relatie tussen Freud en Stekel «very antagonistic but somehow productive for both parties». Stekel droeg vooral bij tot een «psycho-analysering» van opvoeding en opvoedingsregels, hetgeen veel weerslag vond over geheel West-Europa. Hij liet ouders inzien hoe belangrijk hun gedrag is met het oog op verklaring en preventie van psychische problemen. Wie van antiquarische boeken houdt, kan zeker nog Stekels *Lettres à une mère* (1927) en *L'éducation des parents* (1934) vinden.

Ook de correspondentie tussen Freud en Stekel komt in dit werk aan bod en wordt van commentaar voorzien. Sprekend vind ik Stekels eigen metafoor en commentaar (1926). Hij noemde zichzelf in de jaren van samenwerking «een dwerg bovenop de schouders van een reus en daardoor verder

ziend dan de reus», maar besluit nu: «Ik kan niemand het gezelschap van een reus aanbevelen. Het zijn kannibalen en niet enkel in sprookjes. De invloed van een genie kun je het best op een afstand voelen, wanneer je niet hoeft om te gaan met en te lachen om zijn kleinzielige zwakheden.»

Freuds antwoord is niet mis te verstaan: «Een luis op het hoofd van een sterrenkundige ziet niet verder dan die sterrenkundige met zijn telescoop», maar is ook een afrekening met zijn eigen reusachtige misrekening: in tempore non suspecto (1911) noemde hij zelf Stekel een reus...

Mijn belangrijkste bedenking tegen dit boek is dat het nooit meer wordt dan een aantal artikelen die netjes bij elkaar werden geplaatst; er is weinig sprake van een afgerond geheel of een doorgezette lijn. (Gedeeltelijke) herhalingen zijn dan ook een onvermijdelijk maar duidelijk minpunt. De uitgave is zeer verzorgd en volledig, met een uitgebreide index, met zelfs foto's en kopieën van brieven. Ieder die zich interesseert voor de denkwereld of het biotoop van Stekel of de vroege Freud zal hier met plezier in grasduinen.

Literatuur

STEKEL, W. (1926). On the history of the psychoanalytic movement, in dit boek opgenomen vertaling van: Zur Geschichte der analytischen Bewegung. *Fortschritte der Sexualwissenschaft und Psychoanalyse*, 2, 539-575.

STEKEL, W. (1927). *Lettres à une mère*. Parijs: Gallimard.

STEKEL, W. (1934). *L'éducation des parents*. Parijs: Gallimard.

STEKEL, W. (2003). *Sex and dreams — The language of dreams*. Honolulu/Hawaii: University Press of the Pacific.

Omgaan met verschillen

Bespreking van

David Campbell & Marianne Groenbaek (2006). *Taking positions in the organization*. Londen: Karnac. ISBN 978 1 85575 384 6, 162 pp., £ 19,99

SILVIA PRINS

The dialogues are the heart and the spark of life not only in the consultation, but also in the organization (p. 128).

De consultants Marianne Groenbaek (Denemarken) en David Campbell (UK) schreven een inspirerend boekje over het omgaan met conflicten in organisaties. Ze vertrekken vanuit een sociaal constructivistische visie: mensen geven betekenis aan het leven door met elkaar in gesprek te gaan en een bepaalde positie in te nemen. Hierdoor creëren mensen samen (nieuwe) betekenissen. Uitgangspunt is de idee dat diversiteit in een organisatie nuttig is; uit verschillen kan iets nieuws ontstaan. Een gesprek aangaan over verschillen is echter niet eenvoudig en vraagt, zeker op de werkplek, om een veilige omgeving en voldoende structuur.

Centraal in *Taking positions in the organization* staat het «semantische polariteiten-model», een gestructureerde aanpak van dilemma's, conflicten en tegengestelde posities in organisaties en sociale gemeenschappen. Dit model kan toegepast worden in individuele coaching, functioneringsgesprekken, teambegeleiding en organisatieverandering. De auteurs slagen erin om dit op een aanschouwelijke manier te illustreren. Met het semantische polariteiten-model wil men mensen op een andere manier naar hun eigen positie en die van anderen laten kijken. Doel is niet om tot aanvaarding te komen, maar wel tot wederzijds begrip en beweging in de eigen positie. Zo kunnen destructieve tegenstellingen